

УДК 378.091.12:005.963.2-051

DOI: <https://doi.org/10.33989/2524-2474.2021.78.249779>

СОБЧЕНКО ТЕТЯНА

ORCID <http://orcid.org/0000-0002-9213-5556>

(Харків)

Work place: H. S. Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University

Country: Ukraine

Email: sobchenkotetyana79@gmail.com

ВОРОЖБИТ-ГОРБАТЮК ВІКТОРІЯ

ORCID <http://orcid.org/0000-0002-5138-9226>

(Харків)

Work place: H. S. Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University

Country: Ukraine

Email: gorbatykvv@ukr.net

ШТЕФАН ЛЮДМИЛА

ORCID <http://orcid.org/0000-0002-6281-980X>

(Харків)

Work place: H. S. Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University

Country: Ukraine

Email: valeriy.61.sh@gmail.com

КОУЧИНГОВІ ТЕХНОЛОГІЇ В ОСВІТІ: ТЕОРІЯ ТА ПРАКТИКА

У статті порушено актуальну проблему інноваційної діяльності закладів педагогічної вищої освіти. Автори мають позицію, що у контексті зміни ролі педагога в сучасному суспільстві питання підготовки педагогічних фахівців нової генерації є затребуваним та вимагає негайного вирішення. Одним із шляхів вирішення проблеми є введення у цикл загальної підготовки здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти навчальних дисциплін, які сприятимуть формуванню здатності здобувачів розв'язувати складні професійні задачі, забезпеченню якості навчання і викладання, підтримці, мотивуванню, психолого-педагогічного супроводу учасників освітнього процесу, їхнього особистісного та професійного розвитку.

Метою статті є конкретизація змістового наповнення навчальної дисципліни «Коучингові технології в освіті» для Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди.

Авторами статті представлено досвід впровадження та змістове наповнення вибіркової навчальної дисципліни «Коучингові технології в освіті» для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти. Наведено перелік загальних і фахових компетентностей, які формуються у майбутніх педагогів під час вивчення дисципліни, уточнено програмні результати. Цільові і змістові аспекти вибіркової навчальної дисципліни презентовано через призму стандартизованих вимог до вчителя загальної середньої освіти.

Розкрито методи навчання, серед яких частково-пошуковий, виконання практичних вправ, бесіда, дискусія, робота з основною і допоміжною літературою, ін-формаційними джерелами, розповідь, розв'язання кейсів, практичні вправи, написання есе, ділова гра, складання ментальних карт, сторітелінг, метод кейс-стаді, метод «Світове кафе».

Особливу цінність має презентований зміст вибіркової навчальної дисципліни, що складається з двох модулів «Філософія, принципи та види коучингу», «Коучинг в освіті». Представлено тематичний план та форми проведення лекцій та семінарських занять. Конкретизовано особливості проведення занять у формі коучинг-сесій.

Перспективи подальших наукових розвідок полягають у розробленні практичних та методичних комплексів до навчальної дисципліни.

Ключові слова: коучинг; освіта; здобувачі; заклади вищої освіти; інноваційна діяльність.

В умовах модернізації системи освіти, стратегічної освітньої реформи, введенні нових освітніх стандартів, стрімкого розвитку інноваційних технологій помітно змінюються вимоги до сучасного вчителя. Значно змінилася та зросла його роль як активного суб'єкта. В умовах Концепції нової української школи з'явилися принципово нові соціально-професійні ролі вчителя, як от: «тьютор», «ментор», «модератор», «коуч», «фасилітатор», «едвайзер» тощо. Саме тому затребуваним є введення у підготовку майбутніх педагогів навчальної дисципліни «Коучингові технології в освіті», що сприятиме формуванню здатності здобувачів розв'язувати складні професійні задачі, забезпеченню якості навчання і викладання, підтримці, мотивуванню, психолого-педагогічного супроводу учасників освітнього процесу, їхнього особистісного та професійного розвитку.

У контексті заявленої проблеми ґрунтовними теоретико-практичними доробками є: аналіз досвіду організації занять з іноземної мови з використанням коучингових технологій, що сприяє осучасненню навчального процесу у закладі вищої освіти (Дідківська, 2021); характеристика особливостей використання коучингових технологій у процесі викладання навчальних дисциплін у вищій школі (Хмельницька, 2017); питання особливостей організації комунікації між суб'єктами у закладах вищої освіти, трансформації цілей викладача, як коуча (Поберезська, 2017); використання коучингу у професійному розвитку вчителя в системі підвищення кваліфікації (Білик & Любченко, 2020), у підготовці вчителя початкових класів (Шестакова, 2019).

Попри наявність значної кількості наукових праць, присвячених питанням впровадження коучингових технологій у підготовку майбутніх педагогів, розкриття змістового аспекту не набуло достатнього висвітлення.

Метою статті є конкретизація змістового наповнення навчальної дисципліни «Коучингові технології в освіті» для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди.

Метою «Концепції розвитку педагогічної освіти» визначено вдосконалення системи педагогічної освіти для створення бази підготовки педагогічних фахівців нової генерації (*Про затвердження Концепції розвитку педагогічної освіти*, 2018). Ключова роль у реалізації цієї мети відводиться закладам педагогічної вищої освіти, інноваційна діяльність яких спрямована на те, щоб готувати здобувачів до змін, спонукати до мобільності, динамізму, конструктивності, творчої винахідливості, критичного мислення, гнучкості, розвитку, оволодіння сучасними технологіями, самостійності у розв'язанні проблем в різних сферах діяльності, використання в процесі навчання як соціального так і власного досвіду (Собченко, 2020).

Зазначені завдання здатен реалізувати педагог, який не лише має відповідну фахову освіту, а саме фахівець, який має сформовані навички, зокрема: генерування та продукування новаторських ідей, рефлексивність та творчість мислення, спілкування та продуктивна робота команді, гнучкість та впевненість у собі тощо.

На думку С. Воронової у формуванні таких навичок найбільш ефективним та інноваційним є коучинговий підхід (Воронова, 2018). Коуч (від англ. coaching – спів досягнення, сприяння) – людина, яка ставить «сильні» питання». Педагог-коуч створює партнерські відносини, спрямовані на допомогу учневі/колегам/батькам самореалізуватися, ефективно діяти та навчатися нового впродовж життя. Педагог-коуч допомагає дитині розвивати компетентності й усувати наявні обмеження для досягнення важливих для неї цілей у майбутній професійній і особистій сферах.

В авторській статті В. Ворожбіт-Горбатюк зазначає, що сьогодення в теорії та практиці підготовки майбутніх педагогів насичене інноваційними процесами, через що системи педагогічної освіти потребують конструктивних практик (Ворожбіт-Горбатюк, 2021).

Так, у Харківському національному педагогічному університеті імені Г.С. Сковороди було викладачами кафедри освітології та інноваційної педагогіки розроблено та впроваджено у цикл загальної підготовки здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти вибірково навчальну дисципліну «Коучингові технології в освіті». На вивчення зазначеної вибіркової навчальної дисципліни відводиться 3 кредити ЕКТС 90 годин.

Основними завданнями вивчення дисципліни «Коучингові технології в освіті» є формування у здобувачів вищої освіти таких компетентностей, які є затребуваними у майбутній професійній діяльності вчителя, а саме виконанні нової ролі педагога-коуча :

- здатність працювати творчо, соціально відповідально, діяти в новій ситуації;

- здатність до постановки мети й вибору шляхів її досягнення;
- здатність гармонізувати групову взаємодію учасників освітнього процесу, виявляти лідерство, готовність до співпраці і партнерства;
- здатність будувати і втілювати в життя ефективні стратегії саморозвитку та професійного самовдосконалення;
- здатність розуміти цілі, цінності, ідеали, результати і ризики освіти, базові компетентності і нові ролі педагога;
- здатність застосовувати принципи, моделі і техніки коучингу в управлінні персоналом закладу освіти, проектуванні його інноваційного розвитку;
- здатність створювати підтримуюче освітнє/професійне середовище, розширювати коло соціального партнерства в освіті;
- здатність і готовність до активного спілкування у педагогічній і соціальній сферах діяльності, керуючись принципами толерантності, діалогу та співробітництва.
- Результати навчання за вище зазначеною дисципліною полягають у тому, що здобувачі першого (бакалаврського) рівня вищої освіти здатні:
 - продемонструвати розуміння теоретичних і прикладних основ коучингу, його структури й етапів реалізації;
 - продемонструвати вміння застосовувати коуч-технології в управлінській і педагогічній діяльності;
 - продемонструвати вміння застосовувати інструменти й техніки коучингу в освітньому процесі.

Основними методами навчання є: частково-пошуковий, виконання практичних вправ, бесіда, дискусія, робота з основною і допоміжною літературою, інформаційними джерелами, розповідь, розв'язання кейсів, практичні вправи, написання есе, ділова гра, складання ментальних карт, сторітелінг, метод кейс-стаді, метод «Світове кафе».

Так, відповідно до мети статті слід акцентувати увагу на змістовому наповненні навчальної дисципліни «Коучингові технології в освіті». У змістовому наповненні визначено два модулі, які розкривають вивчення відповідних тем. Представимо це на рисунку 1.

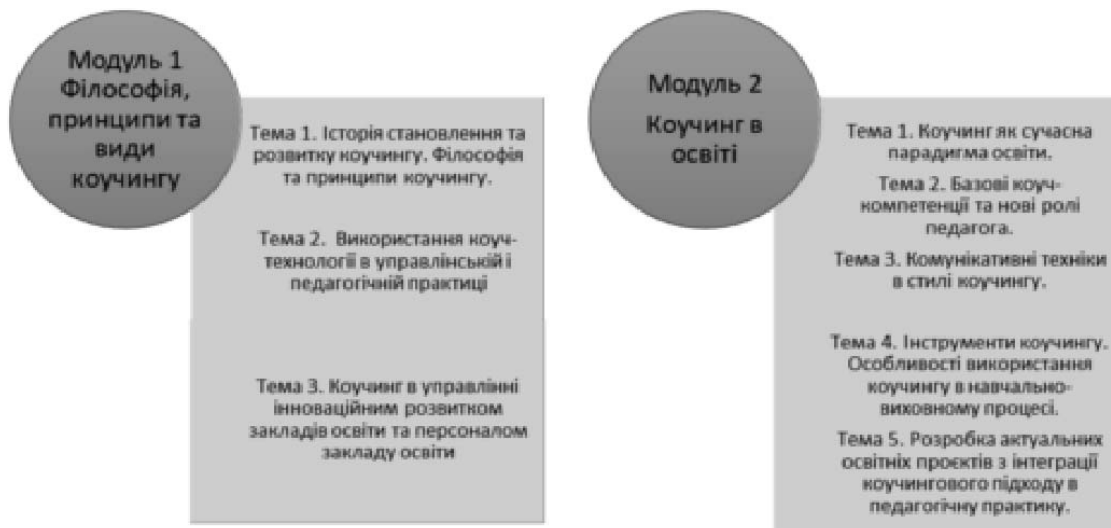

Рис. 1 Тематичний план лекцій вибіркової навчальної дисципліни «Коучингові технології в освіті».

Лекційні заняття проводяться у формі: лекції-дискусії, лекції-візуалізації, проблемні лекції. Семінарські (практичні) заняття проводяться у формі: семінар з постановкою проблемних питань, круглого столу, семінар-дискусія, семінар-візуалізація, а також коучинг-сесій.

Слід зазначити, що апробовуючи нову навчальну дисципліну, викладачі постійно здійснювали рефлексивний фітбек зі здобувачами у традиційному форматі (бесіди, анонімні анкетування), а також у форматі онлайн за допомогою цифрових сервісів (Mentimeter, Padlet, Google-форми). Проаналізувавши результати, було зроблено висновок, що навчальна дисципліна, а саме її змістове наповнення та форма подачі матеріалу отримала схвальну оцінку серед здобувачів усіх факультетів.

тетів. Особливо пізнавальною, цікавою, нестандартною формою здобувачі відмітили проведення коучинг-сесій. Після коучинг-сесії на тему «Протидія булінгу у ЗЗСО» було запропоновано творче завдання, суть якого полягала у розробці власної коучинг-сесії та презентування фрагменту її проведення. Здобувачі отримали відповідну інструкцію щодо етапів проведення коучинг-сесії (рис.2)

Рис. 2. Етапи проведення коучинг-сесії (інструкція до виконання завдання)

Окрім цього, на семінарських (практичних) заняттях було запропоновано такі види завдань:

- розбір кейсів ситуацій у коучинговому стилі;
- постановка «сильних» питань з подальшим обговоренням помилок;
- складання анкетування для учнів;
- складання інфографіки, наприклад, «Емпатія коуча», «Компетенції коуча» тощо.

Отже, конкретизувавши змістове наповнення навчальної дисципліни «Коучингові технології в освіті» для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, доведено, що вивчення зазначеної дисципліни сприятиме формуванню здатності здобувачів розв'язувати складні професійні задачі, забезпеченню якості навчання і викладання, підтримці, мотивуванню, психолого-педагогічного супроводу учасників освітнього процесу, їхнього особистісного та професійного розвитку.

Перспективи подальших наукових розвідок полягають у розробленні практичних та методичних комплексів до навчальної дисципліни.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

- Білик Н. І., Любченко Н. В. Педагогічний коучинг як технологія професійного розвитку вчителя в системі підвищення кваліфікації. *Імідж сучасного педагога*. 2020. № 5 (194). 2020. С. 41–46. URL: <http://isp.poippo.pl.ua/article/view/215279>. DOI: [https://doi.org/10.33272/2522-9729-2021-5\(194\)-41-46](https://doi.org/10.33272/2522-9729-2021-5(194)-41-46)
- Ворожбіт-Горбатюк В.В. Когнітивний компонент інноваційної педагогічної діяльності вчителя. *Молодь і ринок*. 2021. № 9/195. С. 6–11. URL: <http://mir.dspu.edu.ua/article/view/243883/241835>. DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4634.2021.243883>
- Воронова С. В. Коуч-технологія для директора школи. Харків : Основа, 2018. 127 с. (Бібліотека журналу «Управління школою» ; вип. 8 (187).
- Дідківська Ю. А. Коучинговий підхід як ефективний інструмент розвитку іншомовної компетентності здобувачів освіти вищих навчальних закладів. *Педагогічні науки: теорія і практика*. 2021. № 2 (38). С. 224–229.
- Поберезька Г. Г. Коучинг як педагогічна технологія студентоцентричного навчання у ВНЗ. *Технологія і техніка друкарства*. 2017. № 4 (58). С. 99–107.

- Про затвердження Концепції розвитку педагогічної освіти : наказ Міністерства освіти і науки від 16.07.2018 р. № 776. URL: <https://www.uzhnu.edu.ua/uk/infocentre/get/17105>
- Собченко Т. М. Підготовка майбутніх педагогів до інноваційної професійної діяльності. *Педагогіка та психологія*. 2020. Вип. 63. С. 159–167. URL: <http://journals.hnpu.edu.ua/index.php/pedagogy/article/view/3286>. DOI: <https://doi.org/10.34142/2312-2471.2020.63.17>
- Хмельницька О. С. Коучинг як сучасна технологія підвищення ефективності навчального процесу. *Молодий вчений*. 2017. №6 (46). С. 315–320. URL: <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2017/6/71.pdf>
- Шестакова Т. Особливості впровадження коучингу в підготовці вчителів початкових класів. *Науковий вісник МНУ імені В. О. Сухомлинського. Педагогічні науки*. 2019. № 4 (67). С. 251–257. URL: <http://mdu.edu.ua/wp-content/uploads/ped-visnik-67-2019-47.pdf>. DOI: 10.33310/2518-7813-2019-67-4-251-256

REFERENCES

- Bilyk, N. I., & Liubchenko, N. V. (2020). Pedagogical coaching as a technology of professional development of personality in the system of further training. *Image of the modern pedagogue*, 5(194), 41-46 [in Ukrainian].
- Didkivska, Yu. A. (2021). Coaching approach as an effective tool for the development of foreign language competence of higher education students. *Pedagogical Sciences: Theory and Practice*, 2 (38), 224-229 [in Ukrainian].
- Khmelnitska, O. S. (2017). Coaching as a modern technology to increase the efficiency of the educational process. *Young scientist*, 6(46), 315-320. Retrieved from <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2017/6/71.pdf> [in Ukrainian].
- Poberezska, H. H. (2017). Coaching as a pedagogical technology of student-centered education in higher education. *Technology and Technique of Typography*, 4(58), 99-107 [in Ukrainian].
- Pro zatverdzhennia Kontseptsii rozvytku pedahohichnoi osvity [About the statement of the Concept of development of pedagogical education]. № 776. (2018). Retrieved from <https://www.uzhnu.edu.ua/uk/infocentre/get/17105> [in Ukrainian].
- Shestakova, T. (2019). Features of the introduction of coaching in the training of primary school teachers. *Naukovyi visnyk MNU imeni V. O. Sukhomlyns'koho. Pedagogical sciences*, 67, 251-257 [in Ukrainian].
- Sobchenko, T. M. (2020). Preparation of future teachers for innovative professional activity. *Pedagogy and psychology*, 63, 159-167. Retrieved from <http://journals.hnpu.edu.ua/index.php/pedagogy/article/view/3286>. doi: <https://doi.org/10.34142/2312-2471.2020.63.17> [in Ukrainian].
- Voronova, S. V. (2018). Coaching technology for the school principal. Kharkiv: Osnova [in Ukrainian].
- Vorozhbit-Horbatiuk, V. V. (2021). Cognitive component of innovative pedagogical activity of a teacher. *Youth & market*, 9/195, 6-11. Retrieved from <http://mir.dspu.edu.ua/article/view/243883/241835>. doi: <https://doi.org/10.24919/2308-4634.2021.243883> [in Ukrainian].

T. SOBCHENKO,
V. VOROZHBIT-HORBATIUK,
L. SHTEFAN

COACHING TECHNOLOGIES IN EDUCATION: THEORY AND PRACTICE

The article raises the topical problem of innovative activity of pedagogical higher education institutions. The authors take the position that in the context of changing the role of the teacher in the training of pedagogical specialists of the new generation is a popular and modern solution. One of the ways to solve the problem is to introduce into the cycle of general training of applicants for the first (bachelor's) level of higher education disciplines that will contribute to the formation of students' ability to solve complex professional problems, quality of teaching and learning, support, motivation, psychological and pedagogical support, their personal and professional development.

The purpose of the article is to specify the content of the discipline "Coaching Technologies in Education" for H.S. Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University.

The authors of the article present the experience of implementation and content of the selective discipline "Coaching Technologies in Education" for applicants for the first (bachelor's) level of higher education. The list of

general and professional competencies that are formed in future teachers during the study of the discipline is given, the program results are specified. Target and content aspects of the elective course are presented through the prism of standardized requirements for general secondary education teachers.

Methods of teaching are revealed, including partial search, performance of practical exercises, conversation, discussion, work with the basic and auxiliary literature, information sources, the story, the decision of cases, practical exercises, writing of the essay, business game, drawing up mental maps, storytelling, case study method, World Cafe method.

Of particular value is the presented content of the elective course, which consists of two modules "Philosophy, principles and types of coaching", "Coaching in education". The thematic plan and forms of lectures and seminars are presented. The peculiarities of conducting classes in the form of coaching sessions are specified.

Prospects for further scientific research are to develop practical and methodological complexes for the discipline.
Key words: *coaching; education; applicants; institutions of higher education; innovative activity.*